

## YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 33/2013 vp

### Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (haitallisten vieraslajien hallinta)

*Suurelle valiokunnalle*

#### JOHDANTO

##### *Vireilletulo*

Eduskunnan puhemies on 25 päivänä lokakuuta 2013 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (haitallisten vieraslajien hallinta) (U 73/2013 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että ympäristövaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

##### *Asiantuntijat*

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- vanhempi hallitussihteeri Pekka Kemppainen ja ympäristöylitarkastaja Johanna Niemivuolahti, maa- ja metsätalousministeriö
- ympäristöneuvos Esko Hyvärinen, ympäristöministeriö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut Suomen luonnonsuojeluliitto ry.

#### VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

##### *Ehdotus*

Asetusehdotuksen tavoitteena on luoda toimenpidekehys, jonka avulla ehkäistään, minimoidaan ja lievennetään haitallisten vieraslajien aiheuttamia haittavaikutuksia luonnolle ja siitä saataville hyödykkeille (ekosysteemipalveluille), yhteiskunnalle ja taloudelle. Tavoitteena on siirtyä reaktiivisesta ennaltaehkäisevään lähestymistapaan, asettaa haitallisiin vieraslajeihin kohdistuvat toimet tärkeysjärjestykseen suurimpien nettohyötyjen mukaisesti ja edistää yhdenmukaisen lähestymistavan omaksumista kaikkialla EU-jäsenmaissa. Käytännössä ehdotuksella pyritään saavuttamaan nämä tavoitteet toteuttamalla toimenpiteitä, joilla

1) estetään EU:n kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien tarkoituksellinen tuonti EU:hun,

2) estetään haitallisten vieraslajien tahaton tuonti EU:hun ja tahaton päästäminen ympäristöön,

3) otetaan käyttöön varhaisen varoituksen ja nopeiden vastatoimien järjestelmä EU:n kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien lisääntymisen ja leviämisen estämiseksi, ja

4) poistetaan tai minimoidaan vahinko tai lievennetään sitä soveltamalla hallintatoimenpiteitä vakiintuneiden, EU:n kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien kantoihin.

Ehdotuksessa on kyse EU-asetuksesta, joka on jäsenvaltiossa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Suuri osa asetuksen artikloista edellyttää

kuitenkin myös kansallista sääntelyä. Nämä artiklat koskevat muun muassa erilaisia lupia ja toimintasuunnitelmia, seurantajärjestelmää, vahingoittuneiden ekosysteemien ennallistamista sekä hallinnollisia toimenpiteitä ja seuraamuksia.

### *Valtioneuvoston kanta*

Asetusehdotuksen tavoitteet ja toimenpiteet ovat samansuuntaiset ja perisaahteiltaan yhtenevät Suomen kansallisesta vieraslajistrategiasta 15.3.2012 annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen kanssa. Valtioneuvosto toteaa periaatepäätöksen mukaisesti, että haitallisten vieraslajien ennaltaehkäisevä torjunta on kustannustehokkaampaa ja ympäristöystävällisempää kuin korjaavien toimien toteuttaminen ja että Suomessa on pyrittävä pienentämään vieraslajien aiheuttama uhkaa ja estämään tai vähentämään lajeista aiheutuvia vahinkoja.

Valtioneuvosto kannattaa asetusehdotuksen pääperiaatteita minimoida haitallisten vieraslajien kielteiset vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen ja ympäristöön sekä talouteen ja yhteiskuntaan. Valtioneuvosto pitää hyvänä sitä, että vieraslajeista aiheutuvien haittojen torjunnassa siirrytään reaktiivisesta ennaltaehkäisevään lähestymistapaan ja että haitallisiin vieraslajeihin kohdistuvat toimenpiteet asetetaan tärkeysjärjestykseen sen mukaan, mistä saadaan suurimmat hyödyt. On myös perusteltua, että koko EU:n alueella lähdetään edistämään yhdenmukaisia toimia haitallisten vieraslajien hallinnassa.

Valtioneuvosto pitää komission valitsemaa toimintavaihtoehtoa asetusehdotuksen pohjaksi hyvänä. On tärkeää, että uusiin haitallisten vieraslajien leviämisiin voidaan puuttua välittömästi ja tehokkaasti ja samalla välttää pitkän aikavälin taloudelliset, yhteiskunnalliset ja ympäristöön liittyvät haittavaikutukset.

Kansallisen vieraslajistrategian toimenpiteet kohdistuvat kansallisesti haitallisten vieraslajien torjuntaan ja vahinkojen ehkäisemiseen. Asetusehdotuksen mukaiset toimenpiteet taas kohdistuisivat EU:n kannalta merkityksellisesti haitallisten vieraslajien luetteloon sisällytettä-

viin lajeihin, jotka saattavat kuitenkin osittain olla samoja lajeja kuin Suomen kansallisessa luettelossa.

Valtioneuvosto katsoo, että asetusehdotuksen tavoitteita sekä toimenpiteitä jo osittain toteutetaan Suomessa ja että ne ovat myös EU:n mitta-kaavassa hyväksyttävissä. Valtioneuvosto pitää hyvänä, ettei haitallisten vieraslajien aiheuttamien ongelmien ratkaisu jää enää yksin jäsenmaiden toteutettavaksi, ja katsoo, että EU-tasolla koordinoitujen tehokkaamman toimenpiteiden tarpeen.

Asetuksen jatkovalmistelussa on pyrittävä selvittämään etenkin riskinarviointia ja siihen liittyviä menetelmiä sekä EU:n vieraslajiluetteloon tulevien lajien valintakriteereitä. Lisäksi on selvennettävä, miten lajivalinnoissa voidaan ottaa huomioon maantieteelliset erot EU-maiden välillä.

Jatkovalmistelussa on myös pyrittävä täsmentämään asetuksen aiheuttamia muita vaikutuksia Suomelle. Esimerkiksi joidenkin jo laajalle levinneiden vieraslajien hävittäminen kokonaan muun muassa tie- ja rataverkolta voi aiheuttaa merkittäviä kustannuksia valtiolle. Tämän vuoksi asetusehdotuksessa esitettyjen ennallistamistoimien tulisi noudattaa kustannus-hyötyperiaatetta ja jäsenmaille tulisi jättää riittävästi liikkumavaraa ja aikaa toimenpiteiden toteuttamiseen. Valtioneuvosto katsoo, että toimenpiteissä tulee keskittyä ehkäisemään ennalta haitallisten vieraslajien leviämistä. Kustannusten pitämiseksi kohtuullisina jäsenvaltioilla tulisi olla mahdollisuus itse päättää jo nykyisin laajasti esiintyvien haitallisten vieraslajien hävittämisestä.

Jatkovalmistelussa tärkeää on myös varmistaa, että Suomessa ja koko EU:n alueella jo olevia rakenteita ja menetelmiä käytetään hyväksi asetuksen toimeenpanossa. Tällaisia ovat esimerkiksi valvonnan, seurannan ja raportoinnin toimenpiteet. Myös voimassa olevan muun EU-lainsäädännön toimeenpanon vaatimukset, kuten kasvin- ja eläinten terveyteen sekä vesiviljelyyn liittyvien asetusten toimeenpano, on otettava huomioon niin, ettei päällekkäisiä toimenpiteitä tehdä.

Komission ehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden tulee laatia haitallisten vieraslajien leviämistä koskeva toimintasuunnitelma, jonka tulee sisältää muun muassa painolastivesiyleissopimuksen mukaiset toimenpiteet. Merenkulku on kansainvälinen liikennemuoto, minkä vuoksi sitä koskevista säännöistä tulee ensisijaisesti sopia kansainvälisellä tasolla. EU-tason toimilla ei ole vastaavaa vaikuttavuutta, ja alueelliset järjestelmät voivat vaikuttaa kielteisesti EU-maiden lipun alla purjehtivien alusten kilpailukykyyn. Kansainvälisen merenkulkujärjestön piirissä on tehty kansainvälinen painolastivesiyleissopimus, joka ei vielä ole tullut kansainvälisesti voimaan. Vaikka painolastivesiyleissopimus on keskeinen keino alusten mukana leviävien vieraslajien ehkäisyssä, valtioneuvosto katsoo, että tässä vaiheessa, kun yleissopimus ei ole vielä tullut kansainvälisesti voimaan, EU:n vieraslajiasetukseen ei ole tarpeellista lisätä jäsen-

valtioita oikeudellisesti velvoittavaa viittausta yleissopimukseen.

Ehdotuksen mukaisesti komissiolle siirrettäisiin täytäntöönpanovaltaa ottaa käyttöön unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelo ja ajantasaistaa sitä, myöntää poikkeuksia nopean hävittämisen velvoitteesta sekä hyväksyä unionin kiireellisiä toimenpiteitä. Komissiolle esitetään myös siirrettäväksi valtaa antaa säädöksiä riskinarvioinnin sisällöstä. Valtioneuvosto katsoo, että tätä komissiolle siirrettävää täytäntöönpanovaltaa tulee selvittää ja sen perusteita arvioida tarkemmin.

Valtiolle aiheutuvat kustannukset katetaan asianomaisten hallinnonalojen menokehysten ja talousarvioiden puitteissa sisäisin kohdennuksin. Asetuksesta Suomelle aiheutuvat välittömät kustannusvaikutukset arvioidaan, ennen kuin Suomi sitoutuu ehdotukseen.

## VALIOKUNNAN KANNANOTOT

### *Perustelut*

Valiokunta katsoo, että valtioneuvoston vuonna 2012 hyväksymä kansallinen vieraslajistrategia muodostaa hyvän pohjan haitallisten vieraslajien haittavaikutusten hallitsemiseksi Suomessa. Vieraslajit aiheuttavat merkittäviä haittoja sekä luontoympäristölle että ihmiselle. EU:n asetusehdotuksen tavoitteena on estää sellaisten haitallisten vieraslajien leviämistä, jotka ovat koko EU:n ja siten myös Suomen näkökulmasta niin haitallisia, että leviämisen ehkäisy ja torjunta on kustannus-hyötyperiaatteen mukaisesti kannattavaa. Valiokunta toteaa, että vieraslajilla tarkoitetaan sellaista luontoon levinnyttä lajia, joka ei ole kuulunut ekosysteemiin alunperin eikä olisi voinut levitä sinne ilman ihmisen myötävaikutusta omin neuvoin. Tulokaslajiksi, jota strategia ja EU:n asetus eivät sen sijaan koske, sanotaan lajia, jonka luontainen levinneisyysalue on laajenemassa (esimerkiksi villisika ja merimetso). Rajanveto vieraslajien ja tulokaslajien välillä on varsinkin kasvien osalta joskus vaikeaa, kun niiden esiintyminen vaihtelee il-

mastollisesti edullisten ajanjaksojen mukaisesti. Kansalaisten vieraslajitietämyksen lisääminen on myös tästä syystä tärkeää.

EU:n kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon ehdotetaan sisältävän enintään 50 lajia. Rajaamisen tavoitteena on suunnata kustannustehokkaasti toimet kaikkein haitallisimpien lajien leviämisen ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan. Koska lajit eivät ole vielä tiedossa, ei sääntelyn vaikuttavuutta tai velvoitteiden laajuuttakaan voida vielä Suomen kannalta täysin arvioida. EU-luetteloon sisällytettävät lajit voivat osittain olla samoja kuin Suomen kansallisessa vieraslajiluettelossa. Valiokunta katsoo, että asetusehdotuksen pääperiaatteet ovat kuitenkin täysin samansuuntaiset kuin Suomen vieraslajistrategian lähtökohdat ja hyvin kannattavia myös kustannus-hyötytarkastelussa.

Arvioiden mukaan Suomessa käytetään pelkästään vieraslajien hallintaan liittyviin toimenpiteisiin nykyisin vähintään kymmeniä miljoonia euroja vuosittain. Onkin selvää, että tulevan EU-asetuksen lisäksi kansalliset toimenpiteet ja

sääntely ovat edelleen tarpeen sellaisten Suomessa leviävien haitallisten vieraslajien torjumiseksi, jotka eivät sisälly EU-asetuksen lajiluetteloon. Tavoitteena on perustaa Suomeen vieraslajiportaali, jonka avulla yhdessä paikassa on saatavilla ajankohtaista tietoa vieraslajitiedotuksen, riskinarvioinnin, seurannan ja torjunnan järjestämisessä. Vieraslajistrategiassa todetaan, että nykytilanteessa tiedonpuutteen ja tietojen hajanaisuuden vuoksi haitalliset vieraslajit ja niiden aiheuttamat ongelmat tunnetaan huonosti ja niiden torjunta on satunnaista ja tehotonta. Myös torjuntakustannusten arvioinnissa on suurta epävarmuutta. Valiokunta kiirehtii vieraslajistrategian toimenpiteiden toteuttamista. Esi-merkiksi uusien puutarhakoristekasvien ja maatalouden piirissä käytettävien uusien kasvien käyttöönottoa tulisi seurata nykyistä paremmin.

Valiokunta korostaa, että koulutuksella ja tiedonvälityksellä on keskeinen merkitys vieraslajien leviämisen ennaltaehkäisyssä. Tietoisuus

vieraslajiongelmista edistää niiden varhaista havaitsemista ja voi rajoittaa ongelmien leviämistä. Kansalaisjärjestöt voivat toimia tärkeinä tiedon tuottajina ja vapaaehtoistoiminnan kautta on mahdollista toteuttaa paikallisia vieraslajien hävityskampanjoita muita tapoja edullisemmin. Viestinnän ja koulutuksen lisääminen ja ympäristötietoisuuden yleinen paraneminen muodostavat perustan vaikuttavalle ja kustannustehokalle vieraslajien ennaltaehkäisy- ja torjuntatyölle. Vieraslajistrategiassa hyväksytyjen toimenpide-ehdotusten toteuttaminen edistää samalla tehokkaasti tulevan EU-asetuksen mukaisen velvoitteiden toimeenpanoa.

#### **Lausunto**

Lausuntonaan ympäristövaliokunta ilmoittaa,

*että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.*

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 2013

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Martti Korhonen /vas  
jäsen. Christina Gestrin /r  
Timo Heinonen /kok  
Pauli Kiuru /kok  
Jukka Kärnä /sd  
Jari Lindström /ps  
Eeva-Maria Maijala /kesk

Tapani Mäkinen /kok  
Martti Mölsä /ps  
Sari Palm /kd  
Anni Sinnemäki /vihr (osittain)  
Mirja Vehkaperä /kesk  
Juha Väätäinen /ps  
vjäs. Sirpa Paatero /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.